

juvenil, en el sentit figurat, com a netament obscè, en tot altre sentit perquè molts per la mateixa raó el fan tabú; però segurament fóra molt excessiu de suposar que aquest estat no fos vell al princ. del S. XVIII. D'ací mall. *cardaina* 'vent molt fred de tramuntana' (Sóller, *AlcM*). — 7 A Portugal, cf. PMLaranjo Coelho, «Os *Cardadores* de Castelo de Vide: Subsídios para a etnografia (indústrias) do distrito de Portalegre», amb força docs. antics, vocab. i descripcions modernes, *RLus.* XXII, 170-196. — 8 Usual fins avui a la major part del domini, fins a Andorra (1936), i estenent-se a l'oc. ant. *carda*, cast. *carda* [S. XIII], etc. (cf. FEW II, 372b, ací amb l'error de suposar que el mot hispànic sigui pres de França); i particularment a l'Alt Aragó. És sabut que pertot arreu el nom ha passat després a aparells menys elementals, també aplicats a cardar la llana, generalment certs tipus de pintes; a Ansó *as cardas* són «peines de sacar estambre» (1966); a Bielsa eren una «pala de fusta amb *púgas*», «para poner tova la lana: primeramente la *skarmenában*, després la *debanadera* ...» (1965). — 9 Segons les dades de Lozano (§§ 63, 64, pp. 28 i 167); A. Navarrete (1898) i F. de Buen (1926) el van donar com a nom de la «raya cardadora» o Raia Fullonica L. a les Balears; i com a nom de la Raia alba el donaven F. de Buen com a usual a València, golfo de València i golfo de Tarragona (aquí també Gilbert, 1911). — 10 Que el nom de la vila valenciana de *Carlet* pugui descansar també sobre aquesta base *CARDĒTUM*, amb aqueixa mateixa dissimilació, no semblarà fora de raó a qui hagi transitat pel seu terme, comparant amb les terres que l'enclouen pel Nord i l'Oest, d'una banda (Vall dels Alcalans, muntanyes de Tous), i del Sud (Ribera), boscoses aquelles, hortícoles i ufanoses aquestes, amb les grans esteses de serrats poblats només de mates baixes (amb força cards) que formen el terme de *Carlet*. ¿Podríem aplegar encara amb el nom de la *carlina* el del *carlet*, bolet poc apreciat (gènere *Tricholoma*)? Ens hi incitaria el fet que a la Conca de Barberà en diguin *carli* (a Blancafort, *AlcM*), i les estries i cama o ratlles tan primes que són característiques de les diverses espècies d'aquest bolet (anomenada *Tricholoma striatum*, una d'elles, *AlcM*, § d), les ratlles radiades del *Tricholoma russula* (§ b), la cama finíssima de totes les varietats, que tot plegat potser va recordar al poble la imatge dels caires i arestes del card. Indicis vagues: cal saber-ne més. A l'Oest de Girona el que he sentit més és *escarlets* (St. Pere Cercada, 1930) i Finestres, 1963, 1968; en aquesta vall, on en sortien molts per l'abril, n'hi havia de blancs i de vermells, però difícilment serà derivat d'*escarlata*, nom de color gens conegut a la nostra pagesia. — 11 ¿Hi hauria tanmateix algun contacte semàntic en les realitats naturals entre plantes de la família dels creixens i certs cards? A Boí una de les varietats de creixens es diu *calderetes* (<*card*-?) , vista (1973) vora la Font de Crestera (on brolla l'aigua de terra, entre

els creixens, i el nom de la font mateixa potser surt de *font cress-etera*).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS:

cardó, *Cardoneda*, *Cardonet*, *Cardunets*, *Cardona*, *Cardó de la Serra*, *Cardener*, *cardiguera* (veg. infra), *cardigassos*, *cardigot*, *cardassa*, *escardassa*, *Cardassar*, *cardassaret*, *escardassar* (veg. infra), *escardasser*, *cardatxa*, *cardantxes*, *cardintxes*, *Font del Cardintxar*, *cardar*, *cardador*, *cardaire*, *carda*, *cardada*, *cardades*, *carder*, *cardaire* 'peix', *Son Cardaix*, *cardell*, *cardanill*, *cardots* o *escardots*, *cardigots*, *cardigàs*, *cardiguera*, *carlina*, *cardina*, *cardinetes*, *Carlit*, *cardàs*, *cardassa* (veg. supra), *cardasser*, *cardassina*, *escardassar*, *escardassa* (veg. supra), *cardera*, *cardet*, *cardetera*, *cardetes*, *cardiga*, *cardissar*, *cardisser*, *cardolera*, *cardussa*, *cardussar*, *escardussar*, *pegar-li un escardussó*, *card negre*, *card marí*, *card-coler*, *Es Cards Colers*, *cardamella*, *Cardameller*, *cardamom*, *cardamoni*, *cardamomi*.

CARDENAL, 'prelat del Col·legi de Consellers del Papa', descendent mig-savi del ll. *cardinalis* 'cardinal, principal', derivat de *cardo*, *-dinis*, 'golfo, pern'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

Ja sovint en Llull, en Desclot i en un doc. urgellenc de 1251 (Pere Pujol, *Docs. Vg. Urg.*, 25); *cardenals Blanq.* (II, 127.8); el mateix Llull juga amb aquest mot i el sentit del parònim *cardenil*, que efectivament és un altre derivat de *cardo* i es prestava a fer la «figura etymologica» no pas immotivadament ací (veg. infra, aquest mot): «*cardenal* és bo *cardenil* / de gran porta bona, humil, / per la qual entra hom gentil», en el *Concili* (a. 1311) (*NCl.* III, 118, v. 135). En la primera època el mot apareix més d'un cop (almenys en els mss.) una mica alterat per una metàtesi (que ens recorda el cas de *CADERNERA*/*cardina*, per més que la naturalesa del fenomen en els dos mots pugui no ser ben igual): *cadernal* apareix en el mateix Llull (*AlcM*, s. v.) i repetidament en Desclot i en el ms. pres com a base de l'ed. Coll i Alentorn (*NCl.* II, 31.3, 85.22, 85.27 i bastants més a les pp. 88-90, si bé alternant amb *cardenal*).

Cardenil es conservava, doncs, en l'època de Ramon Llull encara, en el sentit material de 'golfo, polleguera', mot a penes recollit pels diccionaris (*AlcM* suposa erradament una llicència poètica de mal rimaire); una mica més conegut, amb tal sentit, i amb sufix més descabdellat, que el *DAG.* dona per llegit en els Ss. XIV i XV, definint-lo «cerradura, pestillo, forrellat», però del context de Bernat Metge em sembla despendre's més aviat el sentit etimològic de 'golfo' (potser untat amb oli o sèu perquè no grinyoli): «yo auré amagat la lum, e sotsmetent un poch lo *cardinaril* de la porta, per tal que no fassa brogit, tu entraràs» (*EUC* XVIII, 120; ed. Riquer, 100.27). De la comparació de dos mss. afins de la Nacional de París, citats en el *DBal.* (un, de la trad. cat. del *Breviari d'Amor*, l'altre crec també provinent d'aqueixa trad. i de tota manera, tots dos, llengua del S. XIV) es dedueix l'existència prèvia del mateix *cardenil*, del qual